

Valuutenvaihto- vero

Valuutanvaihtoverolla voitaisiin kerätä vuosittain kymmeniä miljardeja euroja demokraattisesti sovittuihin globaaleihin käyttökohteisiin. Samalla vero sääntelisi ja vakauttaisi maailmantaloutta. Mistä verossa on tarkemmin ottaen kyse?

Valuuttakursseilla tarkoitetaan eri valuuttojen arvoa suhteessa toisiin valuuttoihin. Kurssit määräytyvät entistä useammin markkinoilla, eli sen mukaan, millä hinnalla rahaa ostetaan ja myydään. Päivittäisillä valuuttakursseilla on suuri merkitys esimerkiksi velkaantuneille maille ja niille valtioille, joihin sijoitetaan paljon ulkomaista pääomaa. Kun valuuttakurssit heilahtelevat, tuonti- ja vientihintoja on vaikea ennakoida. Pahimmillaan heilahtelut voivat aiheuttaa kansantalouksien romahduksia.

Isot rahapelit ja niiden seuraukset

Kansainvälinen finanssitalous on viime vuosikymmeninä kasvanut räjähdysmäisesti. Esimerkiksi päivittäin tehtävien valuutanvaihtojen määrä on yli satakertaistunut 1970-luvun lopusta. Tämänhetkisen globalisaation veturi ei olekaan ollut tavareiden ja palveluiden tuotantoon ja kauppaan liittyvä reaalityous vaan niin sanottu rahatalous eli rahoitukseen perustuva toissijainen talous.

Rahatalouden nykyinen kasvukausi sai

alkunsa 1980-luvulla. Pääomalle alettiin tuolloin etsiä tuottoa kansainvälisellä rahoitustoiminnalla, koska varsinaiseen tuotantoon ei kannattanut länsimaissa investoida laman aiheuttaman heikon kysynnän vuoksi.

Kasvua joudutti nopea teknologinen kehitys sekä alhainen kansainvälinen korkotaso. Alhaisen korkotason vuoksi rahan pitkäaikainen lainaaminen ei enää 1990-luvulla ollut houkuttelevaa, joten lyhytaikainen sijoittaminen osakkeisiin ja muihin arvopapereihin lisääntyi. Tietoliikennejärjestelmien ja rahoitusinstrumenttien tekninen kehitys on mahdollistanut hyvin lyhytaikaisen sijoitustoiminnan eli spekulointia.

Pankkien, yksityisten eläkerahastojen ja muun suurpääoman ehdoilla toteutettu globalisaatio on johtanut rahatalouden sääntelyn purkamiseen. Muun muassa Kansainvälinen valuuttarahasto IMF on lainoja antaessaan usein vaatinut kehitysmaita vähentämään sääntelyä. Löyhän sääntelyn oloissa valtaa on siirtynyt demo-

Vuosi	Keskimääräiset päivittäiset valuuttavaihdot mrd. USD
-------	--

1977	18,3
1986	270
1995	1190
2004	1880

Lähde:
Kansainvälinen
järjestelypankki BIS

kraattisilta elimiltä pörssikeinottelijoille. Suurin osa rahoitusmarkkinoiden lyhytaikaisesta spekulatiosta on haitallista. Sijoittajat eivät kiinnitä huomiota talouden tilaan vaan muiden sijoittajien toimiin. He voivat koska tahansa vetää rahansa turvaan vakaisiin maihin. Näin syntyy kriisejä, rahoituskuplan puhkeamisia, jotka ovat ajaneet kokonaisia valtioita taloudelliseen lamaan. Spekulaatio aiheuttaa valuuttakurssien heilahtelua, rahoituksellista epävarmuutta ja vaikeuttaa yhteiskunnan kehittämistä. Myöskään reaali talous ei käytännössä koskaan hyödy spekulatiosta.

Myös valuuttamarkkinoilla voidaan harjoittaa spekulatiota, joka tuottaa suurta taloudellista epävakautta. Valuuttaspekulaation seuraukset

näkyvät välittömästi valtioiden taloudellisessa kehityksessä. Valuuttaspekulaatiolla pyritään hankkimaan voittoja ostamalla valuuttaa edulliseen hintaan ja myymällä sitä pois korkeammalla kurssilla. Voittoja tehdään painamalla tietokoneen näppäimistön näppäintä oikealla hetkellä. Maailman valuuttakaupasta jopa 80 prosenttia on alle viikon kestäviä edestakaisia spekulatiivisia kaappoja.

Valuuttakeinottelu puolestaan tarkoittaa sitä, että sijoittaja pyrkii spekulatiolla vaikuttamaan valuuttakursseihin ja hyötymään muutoksista. Tunnetuin esimerkki valuuttakeinottelusta on George Soroksen kaltaisten suursijoittajien toiminta 1990-luvun lopun Aasian talouskriisin kynnyksellä.

Sijoittajat ansaitsivat miljardeja dollareita keinottelemalla aasialaisia valuuttoja alaspäin. Sijoittajien voitot olivat yksilöllisiä, mutta riskit sijoitusten kohdemaissa tulivat koko väestön kannettaviksi. Keinottelusta alkanut laskusuhdanne muuttui esimerkiksi Thaimaassa syväksi lamaksi,

kun bahtin kurssi romahti niin sanottu kymmenen miljardin dollarin valuuttakeinotteluhyökkäyksen takia.

Vauraiden maiden keskuspankit ehkäisevät valuuttariskejä

hankkimalla reserviin ulkomaista valuuttaa. Jos oman valuutan kurssinvaihtelut vaikuttavat huolestuttavilta, pankki ottaa valuuttavarantonsa käyttöön ja ostaa niillä omaa valuuttaa pois kansainvälisiltä markkinoilta. Valuuttareservit olisivat erityisen tärkeitä epävakaille, köyhille maille, joilla ei kuitenkaan ole taloudellisia edellytyksiä kerätä tarpeeksi rahaa varastoon.

Kuinka ylikuumentunut finanssitalous rauhoitetaan

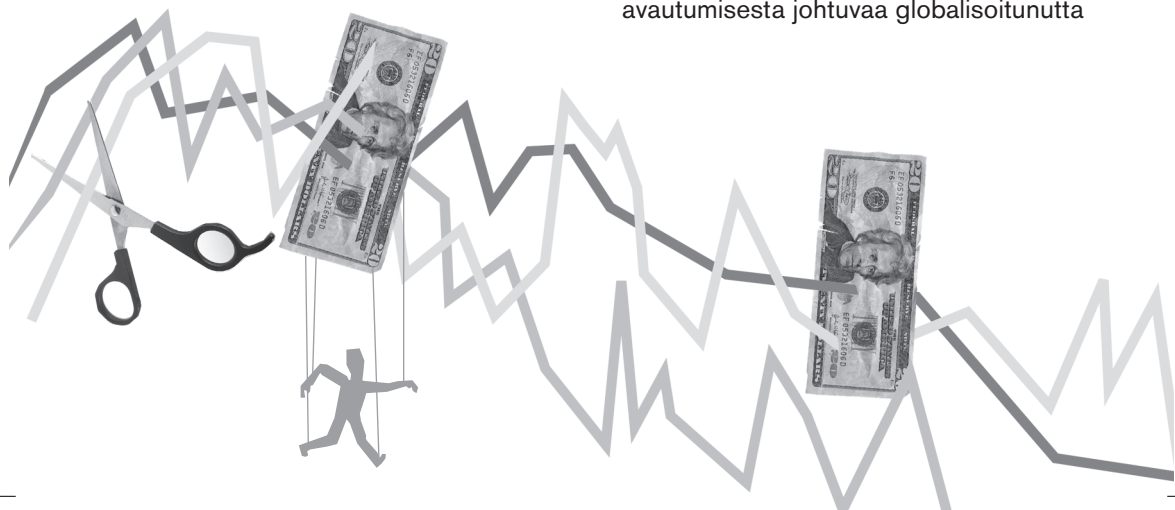
Kansainvälisen finanssitalouden tuottama epävarmuus ja eriarvoisuus johtuu maailmantalouden rakenteista, joten tilanne voidaan korjata sääntelytapojen muutoksella.

Nobel-palkittu taloustieteilijä James Tobin esitti 1970-luvun alussa ajatuksen valuutanvaihtoverosta, jolla voidaan hilli-

tä talouden ylikuumentumista. Tobinin veromallissa valtiot perivät jokaisesta niiden alueella tapahtuvasta valuutanvaihdosta hyvin pienen veron, mikä riittää tekemään valuuttakeinottelusta ja rajat ylittävästä arvopaperispekulaatiosta taloudellisesti kannattamatonta. Tobinin mukaan verolla olisi estetty taloudellisia romahduksia. Lisäksi valtiot olisivat paremmin pystyneet ennakoimaan taloudellista kehitystä ja toteuttamaan kestävästä yhteiskuntapolitiikkaa.

Verotuottoja olisi voitu käyttää valuuttareservien kartuttamiseen ja reaalityalouden lasku- ja nousukausien tasoittamiseen. Veroa kokeiltiin muun muassa Latinalaisessa Amerikassa 1990-luvulla menestyksekkäästi.

1990-luvun lopulle tultaessa kävi ilmi, että Tobinin malli ei kuitenkaan sellaisenaan pysty hillitsemään markkinoiden avautumisesta johtuvaa globalisoitunutta

spekulaatiota ja valtioiden välisen epätaasa-arvon kasvua. Siksi valuutanvaihtoverosta on kehitetty entistä parempia malleja.

Uudet globaalitalouden ylikuumentumista ehkäisevät valuutanvaihtoveromallit ovat niin sanottuja kaksitasoisia malleja. Näistä kuuluisimmassa eli Spahnin mallissa veroa kerätään kahdella eri prosentilla. Tavallisessa valuutanvaihdossa vero on esimerkiksi vain prosentin sadasosa kauppahinnasta. Jo tämä riittäisi estämään finanssispekulaatiota ja ehkäisemään finanssikuplien syntyä.

Aggressiivista valuuttaspekulaatiota ja keinottelua puolestaan verotettaisiin suuremmalla veroprosentilla, mikä käytännössä ehkäisisi arvaamattomia taloudellisia romahduksia.

Tavallisen ja aggressiivisen spekulaation rajanveto tapahtuu määrittelemällä, paljonko valuutan osto- tai myyntihinta saa poi-

keta kunkin päivän odotetusta markkinahinnasta. Mikäli poikkeama ei mahdu tälle vaihteluvälille, verotetaan kauppaa suureremmän prosentin mukaan. Kaksitasoinen valuutanvaihtovero ei vaikuta haitallisesti maailmankauppaan tai tuotteiden hinnanmuodostukseen vaan päinvastoin tekee reaalityaloudellisesta toiminnasta houkuttelevampaa.

Spahnin mallissa veroa eivät keräisi valtiot vaan valtioiden muodostama kansainvälinen yhteistyöelin, joka myös päättäisi verotuottojen käytöstä. Veron kerääminen olisi teknisesti vaivatonta, sillä käytännössä kaikki suurten valuuttojen vaihdot kulkevat jo nyt yhteisten tietoliikennejärjestelmien kautta.

Valuutanvaihtoveron toteutukseen ei tarvita kerralla mukaan kaikkia maailman valuutta-alueita. Vero voidaan toteuttaa aluksi muutamien maiden allekirjoittamana kansainvälisenä sopimuksena, johon muut

Suurin osa rahoitusmarkkinoiden lyhytaikaisesta spekulaatiosta on haitallista, koska se aiheuttaa valuuttakurssien heilahtelua, rahoituksellista epävarmuutta ja vaikeuttaa yhteiskunnan kehittämistä.

maat voivat myöhemmin liittyä.

Valuutanvaihtovero on eräs tärkeimmistä globaaleista veroaloitteista sen monipuolisuuden ja toteutuskelpoisuuden vuoksi. Useat maat ovat jo hyväksyneet lain, jonka mukaan ne liittyvät verosopimukseen, kunhan sellainen otetaan käyttöön. Seuraava askel olisikin se, että muutama maa päättäisi ryhtyä keräämään veroa. Esimerkiksi Intian, Brasilian ja Etelä-Afrikan yhteisellä päätöksellä valuutanvaihtovero voitaisiin toteuttaa tarpeeksi laajasti.

Kohti demokraattista globaalitaloutta

Valuuttamarkkinoiden vakauttamisella saatutettaisiin monia merkittäviä ja välittömiä etuja. Köyhimpien maiden ei enää tarvitsisi käyttää suhteettoman suurta osuutta varoistaan valuuttareserveihin, jolloin varoja vapautuisi yhteiskunnan kehittämiseen. Globaalista näkökulmasta valuutanvaihtovero voisi olla keino uudistaa maailmanta-

**Valuutanvaihtovero on
eräs tärkeimmistä globaa-
leista veroaloitteista sen moni-
puolisuuden ja toteutuskelpoisuuden vuoksi.**

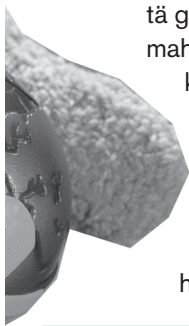
louden rakenteita. Veron hallinnointia varten voitaisiin muodostaa joko kokonaan uusi kansainvälinen organisaatio, tai veronkeruu voitaisiin antaa YK:n tehtäväksi. Mikäli vero toteutettaisiin siten, että veroa keräisi jokin kansainvälinen elin, tämä tarjoaisi erinomaisia mahdollisuuksia maailmanlaajuisen demokratian edistämiseen.

Valuutanvaihtoja tarkkaileva organisaatio mahdollistaisi maailman rahavirtojen demokraattisen valvonnan. Karttuva tieto lisäisi ymmärrystä globaalitalouden toiminnasta sekä mahdollistaisi maailmantalouden pitkäjänteisen kehittämisen. Valvonta helpottaisi järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa estämällä erityisesti veronkiertoa sekä ihmis-, ase- ja huume-kauppioiden harjoittamaa rahanpesua. Veron avulla luotaisiin

myös maailman rahataloudelle yhteiset minimipelisäännöt.

Valuutanvaihtoveron ehkä merkittävin etu on kuitenkin se, että kymmenien miljardien eurojen vuosittaisten tuottojen käytöstä voitaisiin päättää maailmanlaajuisesti demokraattisia pelisääntöjä noudattaen. Verotuotolle onkin esitetty monenlaisia valtioiden rajat ylittäviä käyttökohteita kuten globaali sosiaaliturva ja YK:n vuosituhattavoitteet. Veronkertymää voitaisiin käyttää yhdessä päätettäviin rahoituskohteisiin, yhteisesti määritellyillä ehdoilla ja pitkäjänteisesti, ilman pakollisia tuotto-odotuksia.

Valuutanvaihtoveron ehkä merkittävin etu on se, että kymmenien miljardien eurojen vuosittaisten tuottojen käytöstä voitaisiin päättää maailmanlaajuisesti demokraattisia pelisääntöjä noudattaen.

www.attac.fi | attac@kaapeli.fi

Esite on osa Attacin *Varjotaloudesta kestävään globalisaatioon* -esitehanketta, joka on saanut tukea ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyötiedotustukivaroista.

